

Bijlage HAVO
2021

tijdvak 2

aardrijkskunde

Bronnenboekje

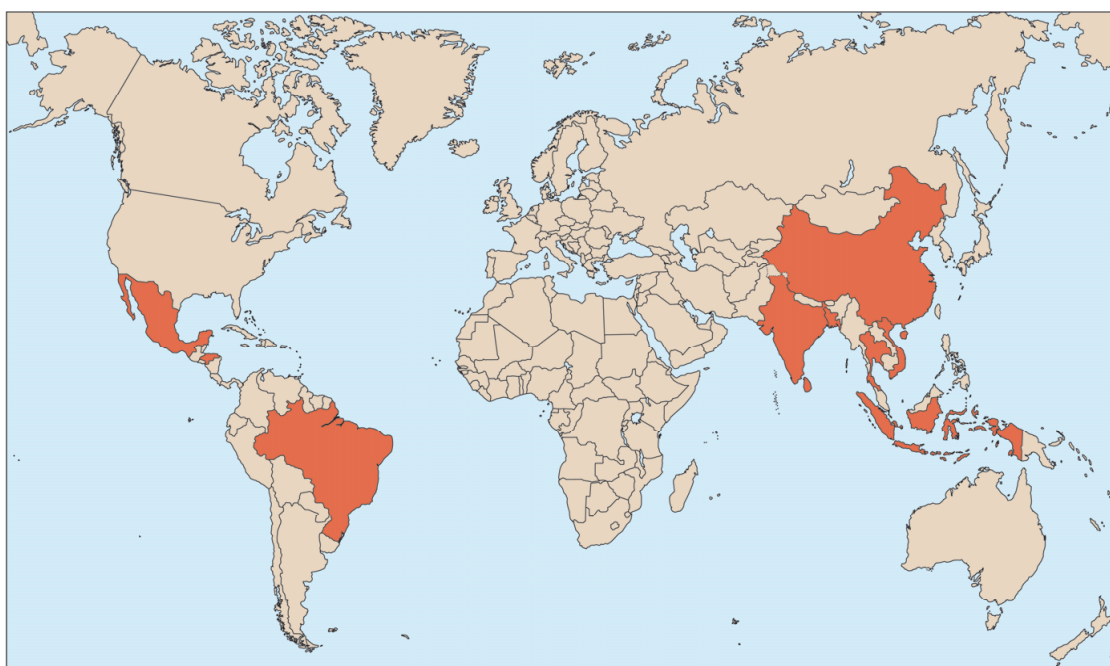
Opgave 1 – Globalisering van Nike

bron 1

Nike Inc.

Nike Inc. is een Amerikaans bedrijf dat opgericht is in 1964. Het bedrijf ontwerpt, produceert en verkoopt wereldwijd sportschoenen en sportkleding. Onder Nike Inc. vallen de merken Nike, Converse, Hurley en Jordan Brands. Het hoofdkantoor staat in de stad Beaverton, in de Amerikaanse staat Oregon. Wereldwijd sponsort Nike atleten, topsporters en sportevenementen. Nike besteedt de productie vaak uit aan onderaannemers. Deze onderaannemers huren op hun beurt kleine bedrijven in die de schoenen maken. De laatste jaren ontstond kritiek op deze manier van produceren. Daarom laat Nike zijn schoenen tegenwoordig steeds meer in grote fabrieken maken.

Globalisering van Nike

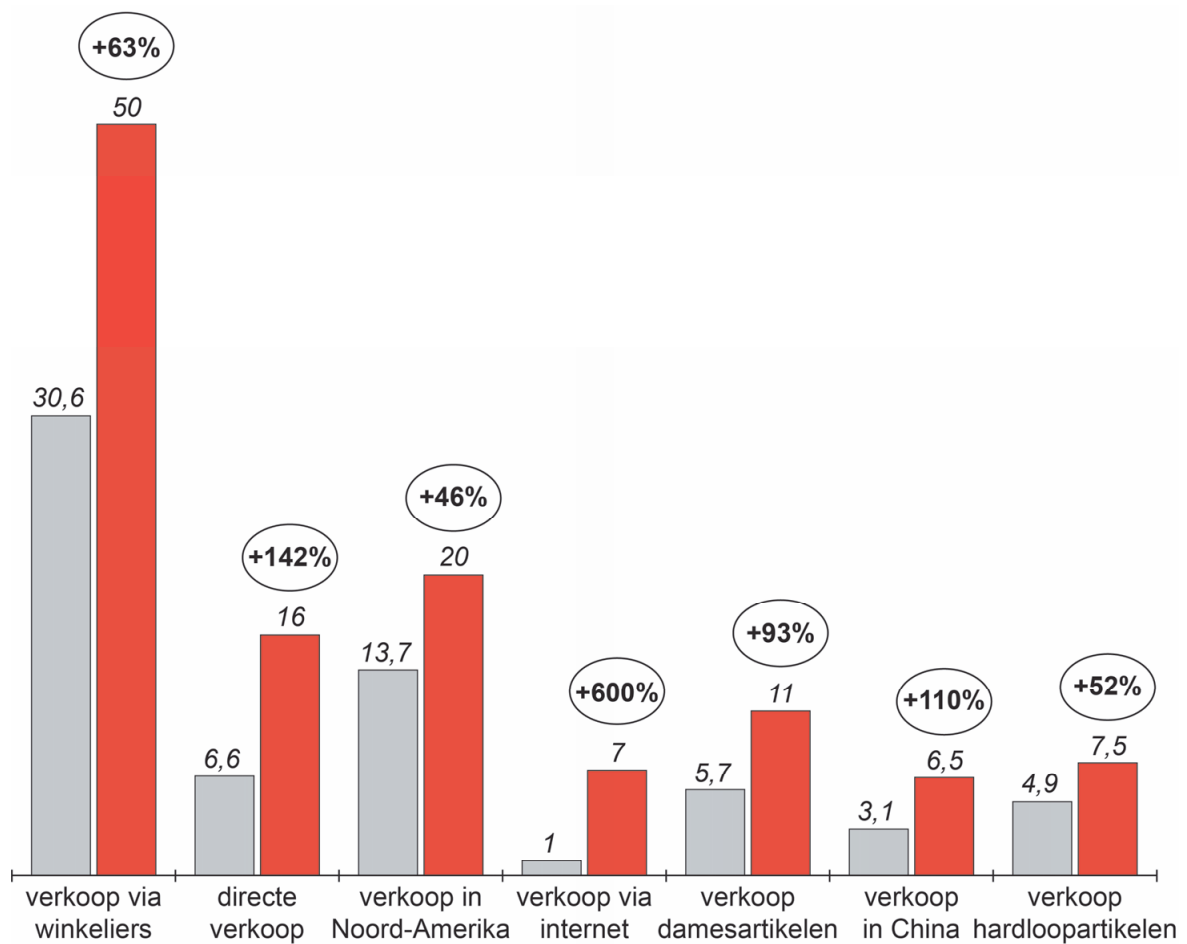
Legenda:

top 10 landen met de meeste arbeiders voor Nike

	arbeiders	fabrieken		arbeiders	fabrieken
1 Vietnam	312.667	65	6 India	28.195	25
2 China	249.655	195	7 Brazilië	22.592	55
3 Indonesië	168.167	40	8 Bangladesh	21.567	4
4 Sri Lanka	32.224	23	9 Mexico	18.515	25
5 Thailand	31.163	35	10 Honduras	17.252	10

bron 2

Groeidoelstellingen van Nike voor 2020 (opgesteld in 2015)

Legenda:

omzet in miljarden dollars (\$)

2015

2020 doelstelling (geschatte waarde)

% relatieve groei 2015-2020 (geschat)

bron 3

Winkel met ontwerpstudio in Berlijn

Opgave 2 – Botswana in trek: migratie

bron 4

Botswana: Afrikaanse oase van rust en welvaart

Botswana ligt in het zuiden van Afrika. Het land is 14 keer groter dan Nederland en heeft ruim 2 miljoen inwoners. Door de vondst van diamanten kon Botswana zich na de dekolonisatie in 1966 economisch ontwikkelen. Behalve de diamantindustrie is ook het toerisme een belangrijke inkomstenbron. De overheid investeert deze inkomsten in onder andere gezondheidszorg en onderwijs. Groeiende emancipatie van vrouwen, actieve gezinsplanning en voorlichting zorgden voor een daling van het vruchtbaarheidscijfer van 5 naar 2,4 kinderen per vrouw. Door de ziekte aids is de levensverwachting slechts 47 jaar. Het aantal aidsdoden daalt de laatste jaren door effectieve gezondheidsprogramma's.

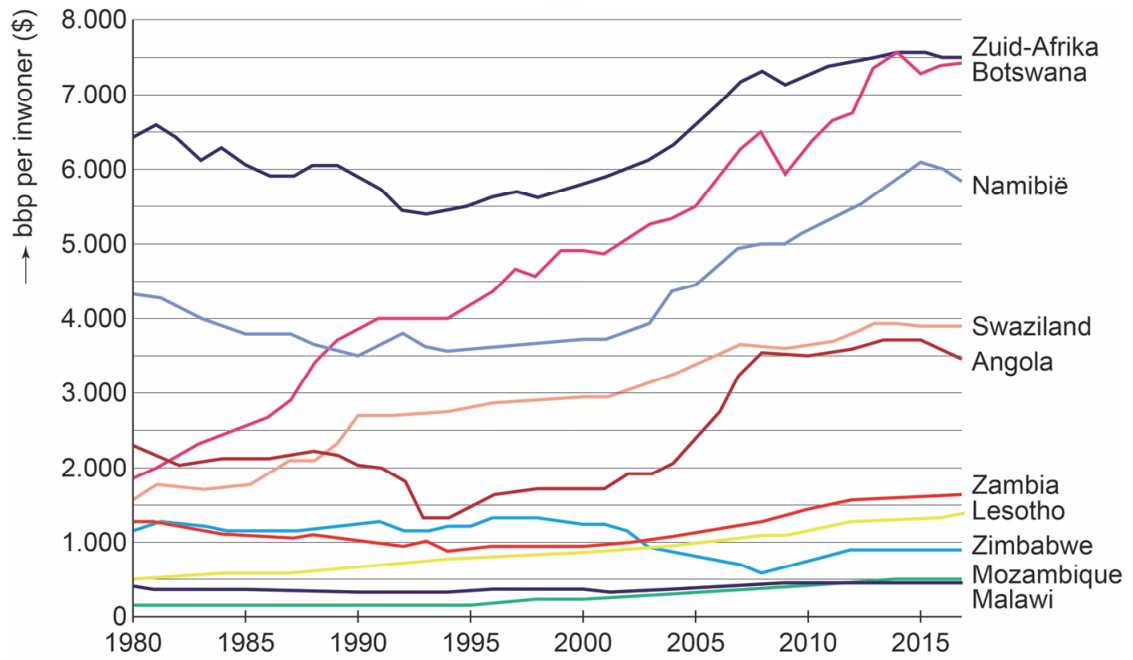
bron 5

Ontwikkeling in het aantal emigranten en immigranten in Botswana

	1990	2000	2010	2017
emigranten uit Botswana naar land van bestemming	26.037	26.393	47.041	80.103
Zuid-Afrika	18.470	17.332	35.926	69.160
Zimbabwe	2.945	4.012	3.705	3.286
Verenigd Koninkrijk	1.955	1.975	3.128	2.880
Australië	153	650	1.140	1.360
Zambia	469	111	918	962
Namibië	975	865	658	610
	1990	2000	2010	2017
immigranten in Botswana naar land van herkomst	27.510	57.064	120.912	166.430
Zuid-Afrika	5.780	13.860	28.048	38.607
Zimbabwe	4.905	11.763	23.803	32.764
Zambia	1.991	4.773	9.659	13.295
India	1.967	3.032	7.165	9.861
Verenigd Koninkrijk	3.289	993	6.220	8.561
Malawi	713	1.709	3.459	4.761

bron 6

Ontwikkeling van het bbp per inwoner van enkele landen in het zuiden van Afrika

Opgave 3 – Hawaii, eilandenketen in het midden van de Grote Oceaan

bron 7

De eilandenketen Hawaii

De eilandenketen Hawaii is vernoemd naar het grootste eiland, Hawaii. Het eiland Hawaii heeft een aantal grote vulkanen. Mauna Kea is een slapende vulkaan, maar Mauna Loa en Kilauea zijn nog wel actief. Hawaii ligt midden in de Grote Oceaan net ten zuiden van de Kreeftskeerkring.

Het eiland Hawaii

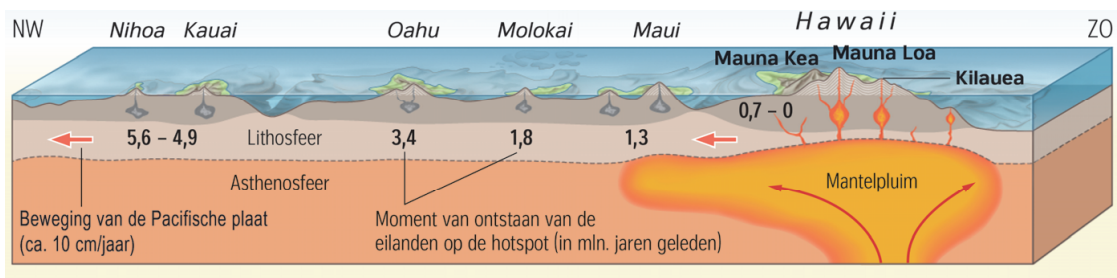

Vulkanisme		Bodemgebruik		Vegetatie	
Hualalai	Schildvulkaan		Akkerbouw		Kreupelhout
	Krater, bergtop (hoogte in meters)		Suikerriet-plantage		Regenwoud
	Caldeira		Koffie		Rotsen, woeste grond
	Spleetvormig eruptiekanaal, rift		Noten		
	Lavastroom, basalt-, lavadeken		Weide		

Schaal 1 : 1.500.000

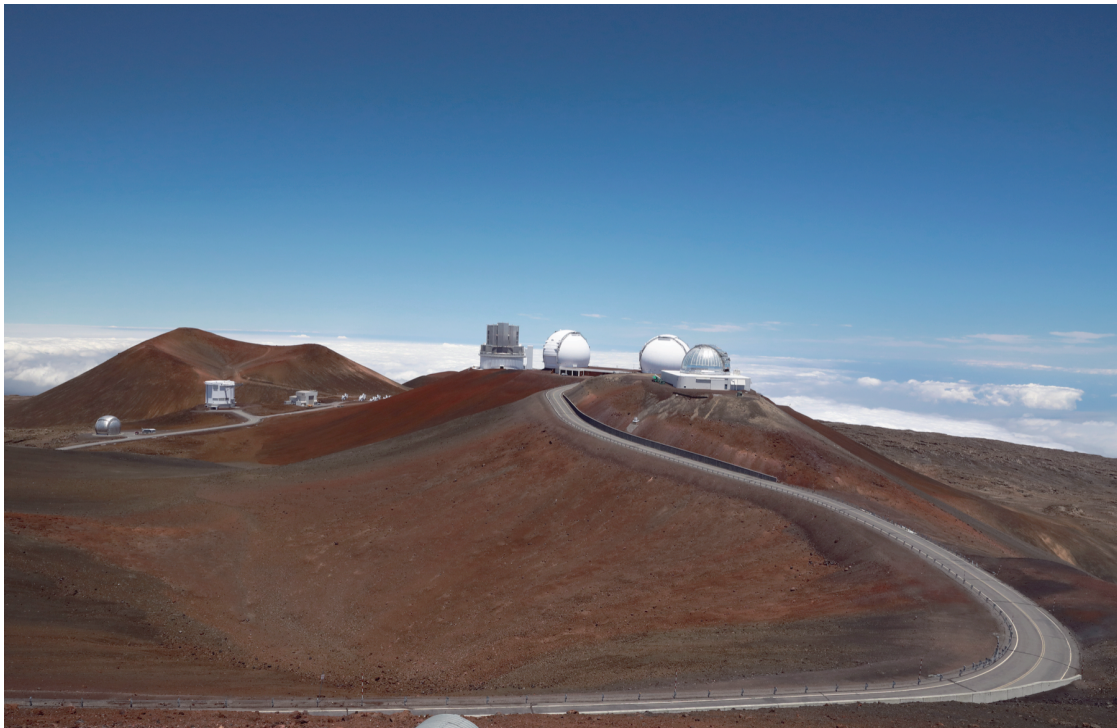
bron 8

Ontstaan van de eilandenketen Hawaii

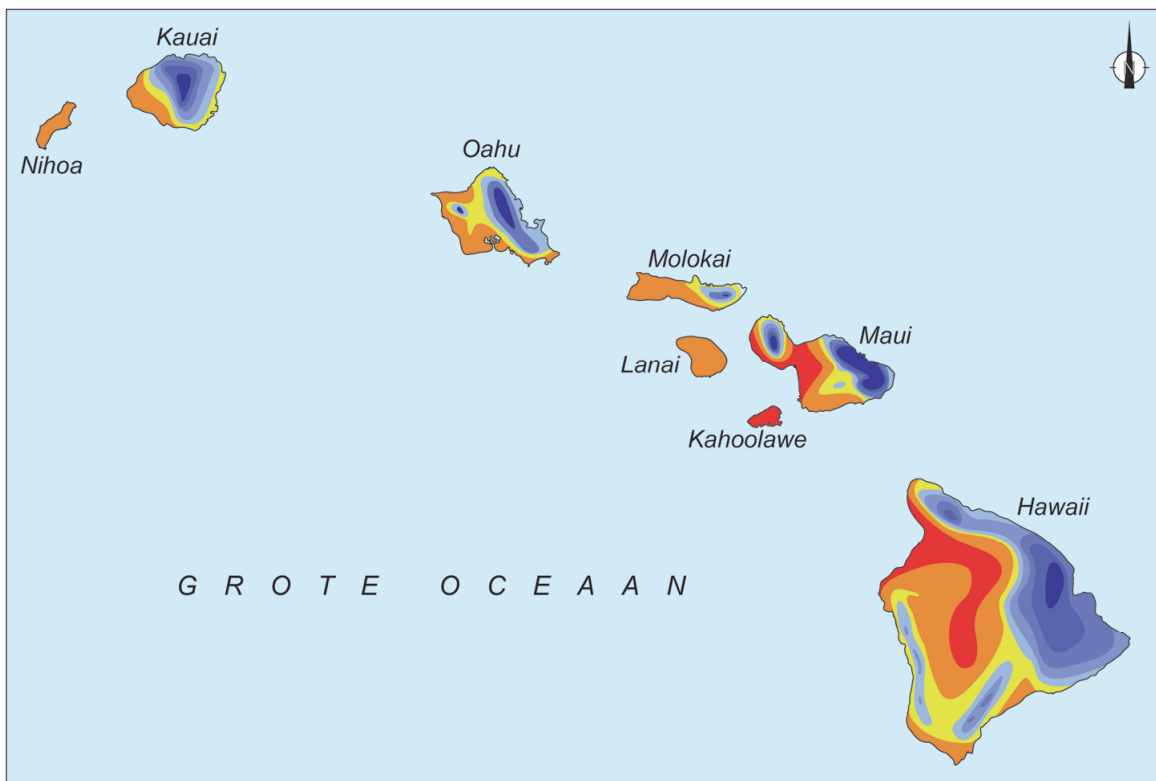
bron 9

Het sterrenobservatorium op de top van Mauna Kea

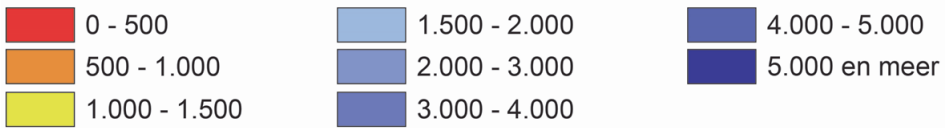
bron 10

Gemiddelde jaarlijkse neerslag op Hawaii

Legenda:

gemiddelde jaarlijkse neerslag (in mm)

Ga verder op de volgende pagina.

Opgave 4 – Sarek National Park in Zweden

bron 11a

Sarek National Park in Zweden

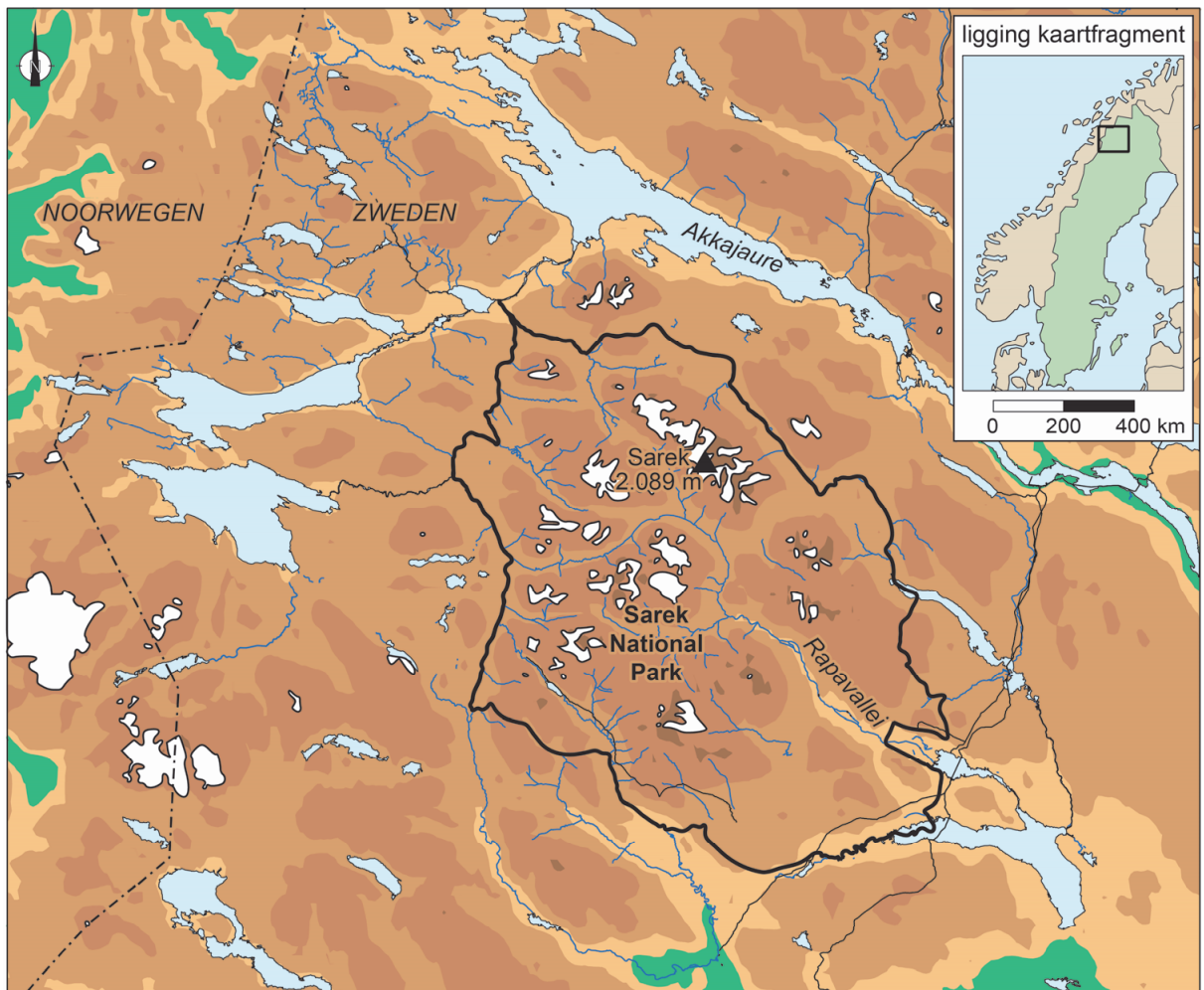
Sarek National Park ligt ten noordwesten van de plaats Jokkmokk en zo'n honderd kilometer ten noorden van de Noordpoolcirkel. Dit nationale park bestaat uit een vallei waarin de rivier Rapa stroomt met eromheen een groot en onaangetast berglandschap met gletsjers, hoge bergtoppen en brede dalen. De Sarek is met 2.089 meter een van de hoogste bergen in het gebied. De Rapa ontstaat uit vier kleinere rivieren en voert jaarlijks zo'n 180.000 ton sediment af.

De Rapavallei

bron 11b

Sarek National Park met de Rapavallei

Legenda:

hoogte in meters

0 - 200

200 - 500

500 - 1.000

1.000 - 1.500

hoger dan 1.500

water

gletsjers en
sneeuw

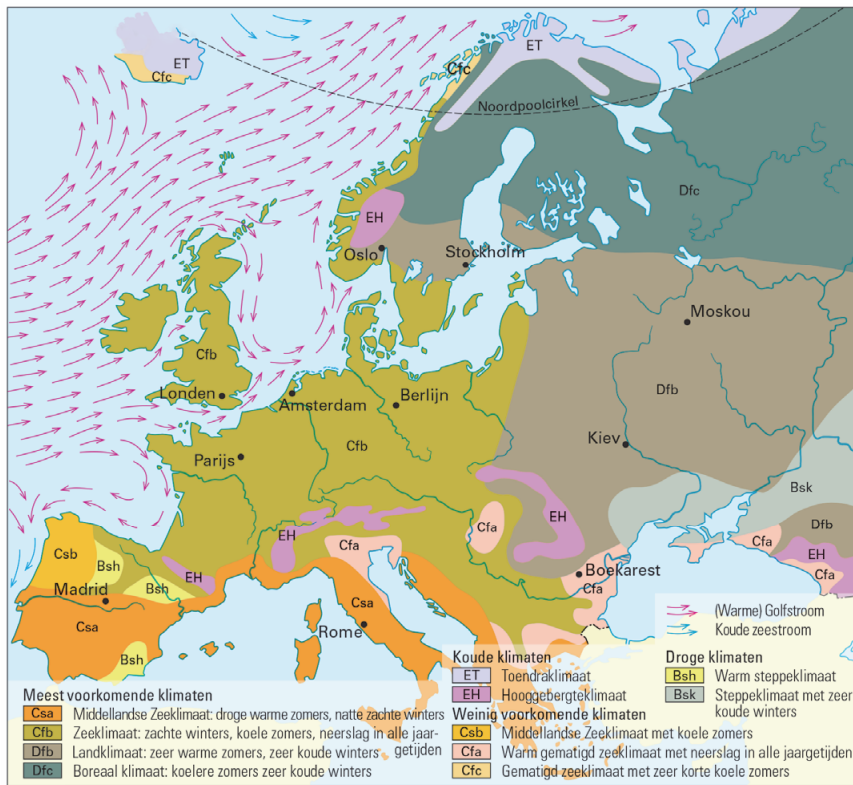
— grens National Park

- - - - - landsgrens

0 8 16 km

bron 12

Klimaatgebieden in Europa (volgens Köppen)

Schaal 1 : 40.000.000

bron 13

Klimaat Scandinavië

Schaal 1 : 15.000.000

Opgave 5 – Brazilië als BRIC-land

bron 14

Import, export en samenstelling van de beroepsbevolking van de BRIC-landen (2017)

	Brazilië	Rusland	India	China
top 4 export-producten	sojabonen ijzer ruwe suiker ruwe aardolie	ruwe aardolie bewerkte aardolie gas steenkool	diamanten bewerkte aardolie geneesmiddelen sieraden	computers videoapparatuur telefoons microchips
top 4 exportbestemmingen	land X land Y Argentinië Nederland	China Nederland Duitsland Wit-Rusland	Verenigde Staten VAE ¹⁾ Hongkong China	Verenigde Staten Hongkong Japan Duitsland
top 4 import-producten	bewerkte aardolie voertuigonderdelen geneesmiddelen auto's	auto's auto-onderdelen geneesmiddelen computers	ruwe aardolie goud diamanten steenkool	ruwe aardolie microchips goud auto's
top 4 import-landen	China Verenigde Staten Duitsland Argentinië	China Duitsland Wit-Rusland Italië	China Verenigde Staten VAE ¹⁾ Saudi-Arabië	Verenigde Staten Zuid-Korea Japan Duitsland
verdeling beroepsbevolking	primaire sector 15% secundaire sector 22% tertiaire sector 63%	primaire sector 10% secundaire sector 28% tertiaire sector 62%	primaire sector 47% secundaire sector 25% tertiaire sector 28%	primaire sector 35% secundaire sector 29% tertiaire sector 36%
demografie	aantal inwoners: 209 miljoen vruchtbaarheids- cijfer: 1,73	aantal inwoners: 144 miljoen vruchtbaarheids- cijfer: 1,75	aantal inwoners: 1.339 miljoen vruchtbaarheids- cijfer: 2,33	aantal inwoners: 1.386 miljoen vruchtbaarheids- cijfer: 1,62

noot 1 Verenigde Arabische Emiraten

bron 15

Top 10 landen met hoogste bnp in miljarden dollar (\$), 2017

1	China	23.120	
2	Verenigde Staten van Amerika	19.360	
3	India	9.447	
4	Japan	5.405	
5	Duitsland	4.150	
6	Rusland	4.000	
7	Indonesië	3.243	
8	Brazilië	3.219	
9	Verenigd Koninkrijk	2.880	
10	Frankrijk	2.826	

Opgave 6 – Het wereldkampioenschap voetbal in Brazilië

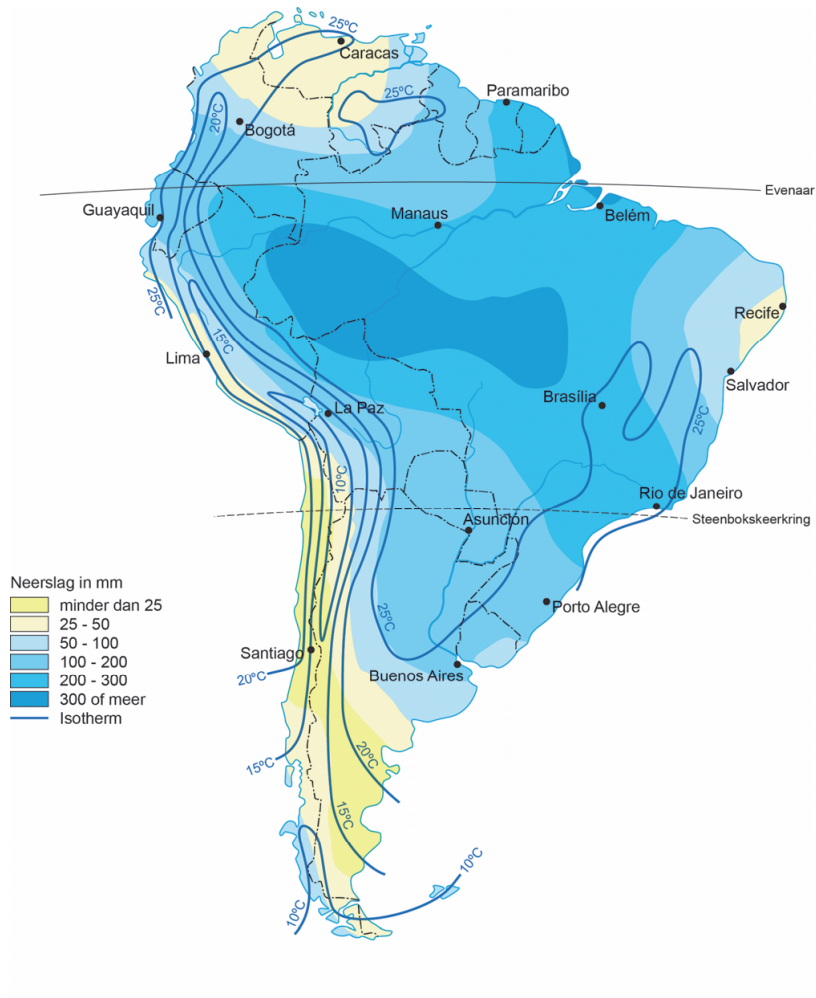
bron 16

De speelsteden tijdens het wereldkampioenschap voetbal in 2014

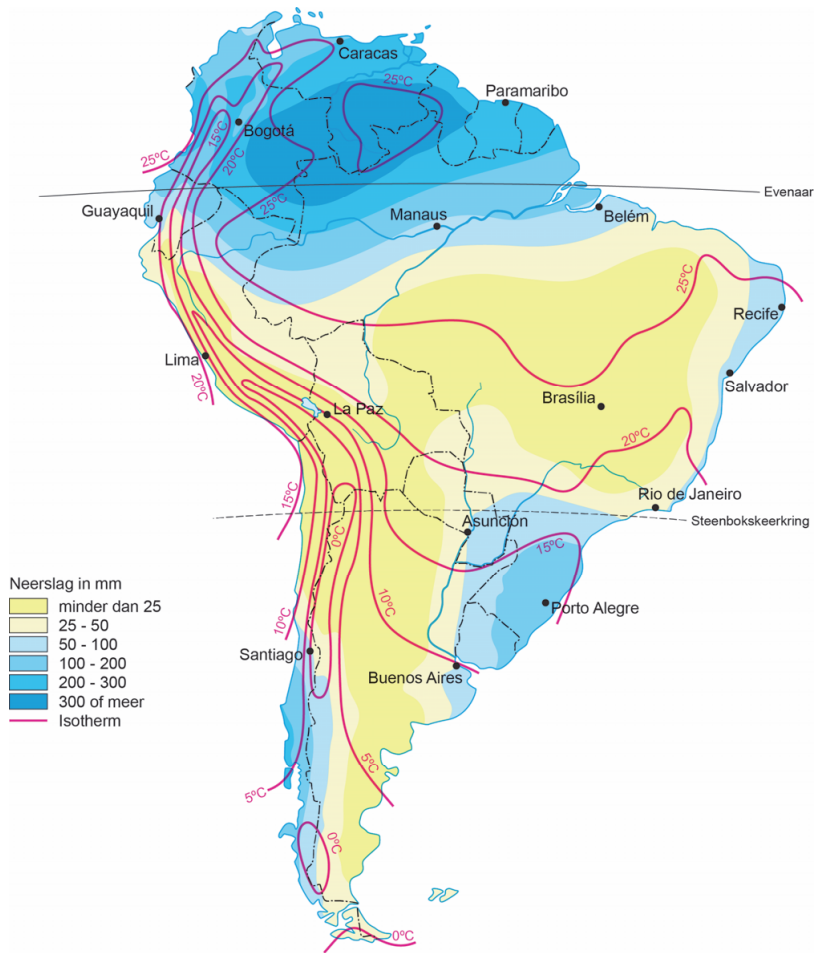
bron 17a

Temperatuur en neerslag Zuid-Amerika in januari

bron 17b

Temperatuur en neerslag Zuid-Amerika in juli

Schaal 1 : 60.000.000

Mascotte van het wereldkampioenschap voetbal in 2014: het driebandgordeldier

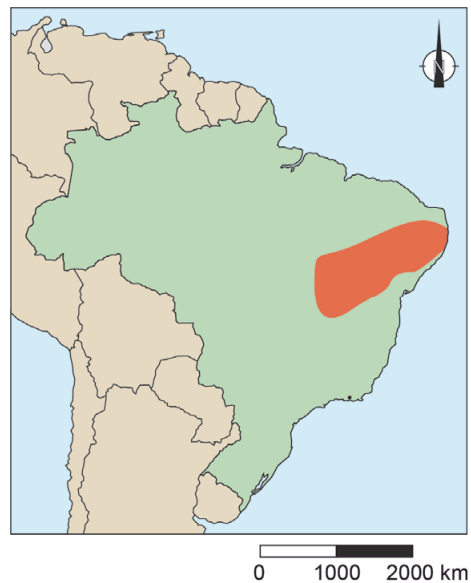
De mascotte voor het wereldkampioenschap voetbal in Brazilië 2014 was het driebandgordeldier. Dit dier komt alleen in Brazilië voor en bij gevaar rolt het zich op tot een bal. Het driebandgordeldier wordt met uitsterven bedreigd.

Driebandgordeldier

Leefgebied driebandgordeldier

Ga verder op de volgende pagina.

Opgave 7 – De Zuidwestelijke Delta

bron 19

Drie omschrijvingen van overheidsinstanties die zich bezighouden met integraal waterbeheer

- Deze instantie heeft in 2008 aanbevelingen gedaan over de waterveiligheid in Nederland tot 2100.
- Deze instantie is verantwoordelijk voor het beheer van de hoofdwatersystemen in Nederland.
- Deze instantie is verantwoordelijk voor de waterhuishouding in een regio.

bron 20

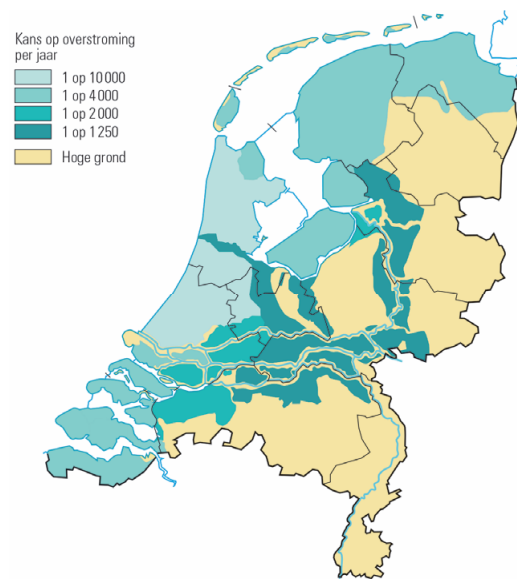
Deltaprogramma in de Zuidwestelijke Delta

Schaal 1 : 650.000

bron 21a

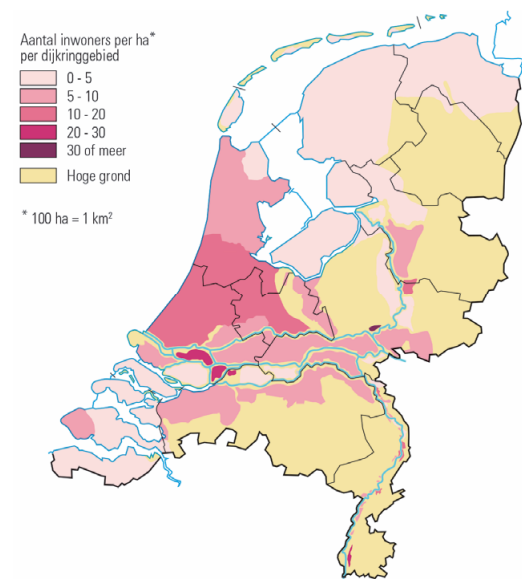
Veiligheid per dijkkring

Schaal 1 : 4.000.000

bron 21b

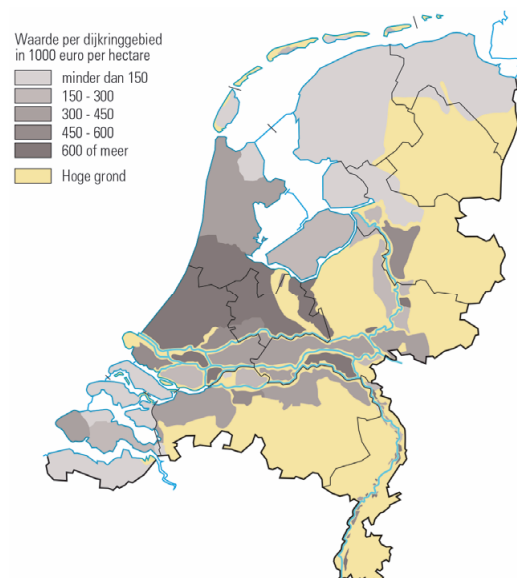
Bevolking per dijkkring

Schaal 1 : 4.000.000

bron 21c

Economische waarde per dijkkring

Schaal 1 : 4.000.000

Opgave 8 – Transitie in de gemeente Groningen

bron 22

Het Zernike Science Park, energietransitie in de gemeente Groningen

De energietransitie is de overgang van fossiele energiebronnen naar duurzame energiebronnen. Op het Zernike Science Park in het noorden van de stad Groningen zijn verschillende bedrijven, onderwijs- en onderzoeksinstituten gevestigd die zich bezighouden met de energietransitie.

Ook in woningen wordt geëxperimenteerd met aan elkaar verbonden 'slimme' energienetwerken, zodat lokaal opgewekte zonne-energie ook lokaal zo efficiënt mogelijk gebruikt kan worden. Het doel van de gemeente Groningen is om in 2035 CO₂-neutraal te zijn.

Zernike Science Park

Doorfietsroutenetwerk Groningen-Assen

In de regio Groningen-Assen worden zogenaamde doorfietsroutes aangelegd. Een doorfietsroute is een fietspad met weinig of geen verkeerslichten, waar je als fietser zo veel mogelijk voorrang hebt op kruispunten. De routes zijn te herkennen aan de speciale borden langs het fietspad en afbeeldingen op het wegdek. De fietspaden zijn breed en comfortabel en worden goed onderhouden. In de winter worden deze fietspaden als eerste sneeuw- en ijsvrij gemaakt.

